

Vooruit met feedback

Feedback is een van de krachtigste factoren in het onderwijs. Maar hoe kan jij als docent leren om nog betere terugkoppeling te geven?

Feedback is een belangrijke voorwaarde voor succesvol onderwijs. Maar het is als met alles: het effect is afhankelijk van het type, en hoe en op welk moment het wordt gegeven. En door wie. Want de docent speelt een rol. Maar toch leidt het trainen van docenten in het geven van feedback niet automatisch tot betere feedback in de klas. Een

verandering in de schoolorganisatie is noodzakelijk om een verandering in docentgedrag te laten beklijven.

Uit overzichtsstudies naar het leren van docenten komt keer op keer naar voren dat succesvolle professionaliseringsactiviteiten, van mondelinge reacties en coaching tot feedback op

profielwerkstukken, eerder langdurig en intensief dan kort en bondig zijn. Met subsidie van OCW zijn op zes middelbare scholen ontwikkelgroepen geformeerd, met eigen docenten (onderzoekers), studenten van de universitaire lerarenopleiding en onderzoekers van de Universiteit Utrecht. Samen dachten zij uit welke professionaliseringsactiviteiten er nodig zouden zijn om docenten op een specifieke school nog betere feedback te laten geven. Deze ontwikkelgroepen droegen ook zorg voor het onderzoek naar de effecten van de gekozen professionaliseringsactiviteiten en de mogelijke verbetering in jaar twee en drie. Dit artikel beschrijft de opzet en opbrengsten van de activiteit die werkte: ProFeed.

Schooleigen keuzes

Elke school heeft haar eigen manier van professionaliseren gekozen, die qua opzet, duur en omvang varieerde. De gemene deler in het eerste jaar was dat de meeste scholen voor een vorm van 'traditione-

le' training kozen, die zich richtte op mondelinge feedback. Hierin speelde beeldmateriaal uit de lespraktijk een grote rol, net als intervisie of collegiale uitwisseling en 'huiswerk' tussen de bijeenkomsten door. De professionaliseringsactiviteiten zijn gaandeweg praktischer toepasbaar geworden. Zo is er op twee scholen gewerkt aan en met nieuwe beoordelingsinstrumenten (rubrics), die voor docenten en leerlingen de doelen inzichtelijk maken en zo feedback kunnen ondersteunen. Op twee andere scholen is er meer gewerkt met individuele leerdoelen en persoonlijke (data-geïnformeerde) feedback op die doelen, met behulp van videomateriaal en ervaringen van leerlingen die voor het onderzoek verzameld waren. 'Video-opnamen werden echte eyeopeners,' aldus een betrokken docent. 'Ik vind mijzelf altijd een goede uitlegger, vragensteller én structuuraanbrenger. De fragmenten toonden dat aan, maar ook dat ik strooi met doodoeners. En ja, ook mijn lessen vertonen diepe dalen, en zakken soms compleet in als een plumpudding.'

Voortschrijdend inzicht

Op alle scholen waardeerden docenten de school-specifieke invulling van de professionalisering. Ook gaven ze bijna unaniem aan 'veel geleerd' te hebben, variërend van kennis over feedback tot inzicht in hun eigen gedrag in en buiten de les. De docentonderzoekers vonden het uitdagend om te bedenken hoe zij konden bijdragen aan de ontwikkeling van hun eigen (kritische) collega's, maar hadden ook goed zicht op wat deze nodig hadden.

'Video toonde aan dat ook ik in de les strooi met doodoeners'

‘Met juiste feedback gaan leerlingen nadenken en nadenken kost tijd’

Enkele docenten beschouwden ‘een hoog tempo’ bijvoorbeeld als een belangrijk kenmerk van professionalisering voor hun school: ‘Anders zitten onze collega’s al snel op hun telefoon te kijken.’

Op een van de scholen onderstreepten docenten het belang van het vaststellen van een beginsituatie van de leerling (diagnose), voordat goede feedback kon worden gegeven: ‘Pas dan kijken waar de leerling heengaat en hoe we dat gaan doen (scaffolding, red.)’. Op een andere school ontdekte een docent dat hij een leerling die er even niet uitkomt, niet gelijk moet willen helpen: ‘Met de juiste feedback gaat een leerling nadenken en nadenken kost tijd.’

Actieplan

Ook in het onderzoek was sprake van voortschrijdend inzicht. In de eerste jaren werd met voor- en nametingen en controlegroepen getracht om hard te maken ‘wat werkt’. Maar deze aanpak bleek te complex voor beginnende docentonderzoekers. Ook bood ze te weinig inzicht in hoe individuele docenten leren. Vandaar dat in het laatste onderzoekjaar voor een meer kwalitatieve aanpak is gekozen: ‘Wanneer en waarom werkt iets?’

In de meeste gevallen leidde het onderzoek tot leerdoelen en actieplannen op de betrokken scholen. Bij een aantal docenten was ook een kwalitatief verschil in feedbackgedrag in de les waar te nemen. Op verschillende scholen zijn rubrics voor het profielwerkstuk (her)ontwikkeld en ingezet. Om goede feedback te kunnen geven is immers een helder zicht op de huidige situatie van de leerling

van belang. Ook het uiteindelijk doel moet helder zijn. De rubrics en actieplannen zorgen ervoor dat de opgedane kennis voor de hele school beschikbaar blijft. Daarnaast heeft onderzoek door docenten op vijf van de zes scholen een vaste plek gekregen: per school blijven ten minste drie docenten de komende jaren schoolontwikkeling ondersteunen met praktijkgericht onderzoek. De schoolleiders van twee scholen concludeerden dan ook: ‘Onderzoek is niet de zoveelste hype.’ ■

Dit voorjaar verschijnt ‘Feedback Ontketend!’, waarin de opzet en opbrengsten van ProFeed worden beschreven.

Zie didactiefonline.nl deze maand voor een tabel met verschillende professionaliseringsactiviteiten gericht op feedback en lees ook het dossier feedback. Jan van Tartwijk is hoogleraar Toegepaste onderwijswetenschappen en Larike Bronkhorst is universitair docent aan de lerarenopleidingen aan de Universiteit Utrecht.

Werken aan feedback

- Breng in kaart hoe jullie feedback geven op school, bijvoorbeeld met video-opnames van lessen of door leerlingen te bevragen.
- Zorg dat de doelen van feedback voor leerlingen én docenten inzichtelijk zijn, bijvoorbeeld door ze te beschrijven in rubrics en in de les te bespreken.
- Maak leerlingen medeverantwoordelijk voor goede feedback, bijvoorbeeld door hen specifiek(er) te laten aangeven wat ze nog niet kunnen of niet begrijpen.